

Мукачівський державний університет
Кафедра психології
Малопольський державний університет імені Вітольда Пілецького в Освенцімі
Університет прикладних наук в м. Ельблонг
Пряшівський університет
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

Становлення особистості: персоногенетичний контекст

Збірник тез доповідей

III Міжнародної науково-практичної конференції

Україна, Мукачево 23-24 квітня 2025 р.

УДК 159.923.2:159.922(043.2)

*Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет Науково-технічною радою
Мукачівського державного університету (Протокол № 3 від 23.05.2025 р.)*

C11

Становлення особистості: персоногенетичний контекст: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції, 23-24 квітня 2025р., м. Мукачево / ред. кол. Л. І. Капітан (гол. ред.) та ін. Мукачево: Вид-во МДУ, 2025. 157 с.

Редакційна колегія:

Капітан Л. І. – д. істор. н., професор (голова); Туріс І. Ю. – к. філол. н., доцент;
Корнієнко І. О. – д. психол. н., професор; Щербан Т.Д. – д. психол. н., професор; Брецько
І. І. – к. психолог. н., доцент; Воронова О. Ю. – к. психолог. н., доцент.

Становлення особистості: персоногенетичний контекст: збірник тез доповідей 23-24 квітня 2025 р.

1. Шевченко Н. Ф. Формування професійної свідомості практичних психологів у системі вищої освіти: дис. ... докт. психол. наук. Київ, 2005.
2. Титаренко Т. М. Життєві домагання і професійне становлення особистості практичного психолога. *Практична психологія та соціальна робота*. 2003. Вип. 4. С. 21–27.
3. Антонова Н. О., Рибачук Л. І. Психологічна зрілість як основа готовності до професійної діяльності психолога. *Проблеми сучасної психології*. 2010. Вип. 7. С. 29–43.
4. Вознюк А. В. Особливості розвитку особистісної компетентності практичних психологів. Publishing House “Baltija Publishing”, 2021.
5. Дідик Н. М. Теоретичне обґрунтування моделі професійно значущих характеристик особистісної зрілості майбутніх психологів. *Практична психологія та соціальна робота*. 2013. Вип. 2. С. 36–43.
6. Забаровська С. М. Програма тренінгу емоційної компетентності для практичних психологів. *Практична психологія та соціальна робота*. 2013. Вип. 9. С. 47–59.
7. Кучер О. В. Система психологічних заходів щодо розвитку особистісної зрілості студентів-психологів. Кривий Ріг: КДПУ, 2023. 42 с.
8. Потопа К. Л., Каліщук С. М. Психолого-педагогічна технологія розвитку ціннісно-рольового компонента в структурі професійного становлення особистості майбутнього психолога: монографія. Запоріжжя. 2011. 280 с.
9. Лавріненко В. А. Емпіричне дослідження показників самоактуалізації студентів-психологів. *Психологія і особистість: наук. журнал. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. 2023. Вип. 1(23). С. 97–108.
10. Онуфрієва Л. А. Дослідження психологічних детермінант розвитку професійної самосвідомості та особистісної зрілості майбутніх фахівців соціономічних професій. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені ВО Сухомлинського*. 2013. Вип. 2. С. 227–233.
11. Фалько Н. М. Спрямованість на професійну діяльність майбутніх практичних психологів. *Актуальні проблеми психології: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія*. 2007. Вип. 10(2). С. 131–133.

УДК 159.922:159.947.3(043.2)

ІРИНА БРЕЦКО

кандидат психологічних наук, доцент
завідувач кафедри психології
Мукачівський державний університет

ВАРГА ВІКТОРІЯ

кандидат психологічних наук, доцент
доцент кафедри психології
Мукачівський державний університет

ТУРЗАЙ О.І.

здобувачка 5 курсу, групи П-5 з
спеціальності 053 «Психологія»
Мукачівський державний університет

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА САМОРЕГУЛЯЦІЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ

Проблема саморегуляції поведінки особистості настільки тісно пов'язана з найрізноманітнішими проблемами психологічної науки, що її успішний розвиток багато в чому визначається осмисленням загальнотеоретичних і методологічних проблем психології, а також проблеми загальної, соціальної, педагогічної та вікової психології, проблеми самосвідомості та пізнання людьми один одного, проблеми педагогічної діяльності, спілкування, мотивації та соціальної регуляції поведінки.

Значний внесок у розробку проблеми саморегуляції зробили дослідники, які вивчали індивідуальні прояви саморегуляції в різних видах діяльності.

Становлення особистості: персоногенетичний контекст: збірник тез доповідей 23-24 квітня 2025 р.

Важливі дані про саморегуляцію поведінки отримані в теоретичних дослідженнях, присвячених проблемам морального розвитку особистості. Результати дослідження показали, що важливим моментом морального ставлення дитини є розвиток здатності дитини до саморегуляції власної діяльності та поступове перетворення її на суб'єкта дій і поведінки [1; 2; 3].

Саморегуляція є функціональним вираженням умов, що визначають вплив зовнішніх, у тому числі соціальних впливів [4], завдяки яким людина має властивість самоактивності.

Шляхом теоретичного аналізу та експериментальних досліджень психологічного змісту поведінкової саморегуляції виділяють наступні основні функціональні етапи в структурі поведінкової саморегуляції:

- встановлення мети поведінки або мети вчинку як основної одиниці моральної поведінки;
- аналіз наявності моральної ситуації та прогноз її можливих наслідків;
- пошук засобів і шляхів досягнення мети, співставляючи свої можливості з вимогами ситуації та поставленою метою;
- передбачення власних дій і можливих наслідків своїх дій оточуючими і особливо «значимими іншими»;
- прийняття рішення та здійснення морального вибору;
- реалізація рішення, здійснення морального вибору;
- критична оцінка результатів діяльності та дій, корекція поведінки при відхиленні від первинного плану (поставленої мети) [5].

Проте ступінь прояву кожного із зазначених етапів у функціональній структурі процесу саморегуляції залежить, по-перше, від ступеня складності поведінкових ситуацій і, по-друге, від того, на якому етапі розвитку знаходиться особистість як суб'єкт. Тому саморегуляція може здійснюватися на різних рівнях, які визначаються як специфікою моральної ситуації, так і змістовно-динамічними характеристиками особистості.

Саморегуляція — це здатність забезпечувати баланс між внутрішніми й зовнішніми чинниками для досягнення особистісно важливих цілей. М. Боришевський виокремлює її основні функції:

1. Планово-прогностична — передбачення та планування дій;
2. Селективна — вибір поведінкових стратегій згідно з цінностями;
3. Самовплив — керування власними психічними станами;
4. Корекційна — адаптація поведінки при відхиленнях;
5. Самовиховання — формування себе як особистості;
6. Аксиологічна — оцінка себе з погляду моралі та совісті.

Процес саморегуляції поведінки базується на рефлексії, яка дозволяє людині бути водночас суб'єктом і об'єктом дії, оцінювати себе, інших і взаємодію з ними. Основні механізми саморегуляції — самооцінка, домагання, соціальні очікування та образ «Я». Самооцінка тісно пов'язана з плануванням і цілетворенням, а її ефективність залежить від балансу між раціональним і емоційним компонентами. Розглядаючи соціально-психологічні очікування як механізм саморегуляції поведінки, необхідно підкреслити їхню

Становлення особистості: персоногенетичний контекст: збірник тез доповідей 23-24 квітня 2025 р.

опосередковувальну функцію, функцію балансування відносин між самосвідомістю особистості та її соціальним оточенням [6].

Через домагання соціальні та психологічні очікування впливають на самооцінку. Найбільш яскраво ця роль проявляється в засвоєнні індивідом моральних норм і вимог, у процесі зародження і розвитку взаємин індивіда з оточуючими, в засвоєнні нових колективних норм поведінки, ціннісних орієнтацій і особливо в процесах самоосвіти та вдосконалення [7;8].

Процес саморегуляції поведінки визначається не тільки інтегрованими в самосвідомість особистості внутрішніми утвореннями, а й реальним досвідом спілкування та взаємодії з оточенням, чий очікування постійно зазнають соціального схвалення.

Як показали дослідження вчених, потреба в самовизначенні, самовираженні та самореалізації органічно пов'язана з мотивами саморегуляції поведінки більшості школярів різних вікових категорій.

У результаті дослідження змістовно та цілеспрямовано виявлено різноманітні мотиви саморегуляції поведінки школярів. Крім того, надано інформацію про динаміку цих мотивів залежно від розвитку особистості в різні вікові періоди [9; 10].

У процесі саморегуляції поведінки особистості виокремлюють чотири групи мотивів:

1. Соціальні мотиви — пов'язані з взаємодією з іншими: прагнення до схвалення, шанобливе ставлення, здобуття підтримки, самопрезентація. Їхня вираженість змінюється з віком.

2. Мотиви самовпливу — бажання керувати власними емоціями, думками, подолання недоліків, розвиток позитивних рис характеру.

3. Діяльнісні мотиви — зумовлені прагненням до успіху в навчанні, формуванням навичок і трудових звичок.

4. Ціннісно-нормативні мотиви — орієнтація на правила, норми, ідеали та переконання як основи саморегуляції; проявляються поступово з віком.

Література:

1. Каткова Т. А., Кривицька І. С. Дослідження психологічних особливостей поведінки підлітків у конфліктній ситуації. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Психологічні науки*. Чернівці, 2014. Вип. 121. С. 154–156. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPH_2014_121_33.
2. Булах І. С. Психологія особистісного зростання підлітків: реалії та перспективи: монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 340 с.
3. Бурлачук Л. Психодіагностика особистості: понятійний апарат та методи дослідження. *Психологія і суспільство*. 2014. № 4. С. 85–103.
4. Калюжна Ю. І. Особливості розвитку мотивації вибору професії у підлітків. *Психологія і особистість*. 2015. № 1. С. 71–82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psios_2015_1_8.
5. Гошовський Я., Гошовська Д. Перевентивно-корекційна допомога депривованим дітям із симптомами психоемоційного вигорання. *Психологічні перспективи*. 2019. № 34. С. 24–35.
6. Кириченко Т. В. Локус контролю як механізм саморегуляції поведінки підлітків. *Психологічна безпека особистості у змінному світі: колект. монографія / за заг. ред. І. В. Волженцевої*. Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 269–286.
7. Кривцова Н. В. Психологічні особливості потенціалу саморегуляції особистості: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2018. 20 с.
8. Харченко А. С. Психологічні особливості саморегуляції сучасних підлітків. *Молодий вчений*. 2019. № 8(2). С. 214–217. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_8\(2\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_8(2)_17).

Становлення особистості: персоногенетичний контекст: збірник тез доповідей 23-24 квітня 2025 р.

9. Котлова Л. О. Гендерні особливості конфліктних форм поведінки у підлітковому та юнацькому віці. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2013. № 19. С. 95–99.
10. Коць М. О. Психологічний аналіз регуляції професійно-комунікативного потенціалу майбутнього вчителя як суб'єкта педагогічної взаємодії. *Психологія: реальність і перспективи*: збірник наукових праць РДГУ. 2020. № 15. С. 77-83.

УДК 615.851-042.3:616.89-008.441:616.891.6-053.85:159.922.62(043.2)

ІРИНА БРЕЦКО
кандидат психологічних наук, доцент
завідувач кафедри психології
Мукачівський державний університет
ДОРЧИНЕЦЬ М.
здобувачка 1 курсу, групи П-1м
спеціальності 053 «Психологія»
Мукачівський державний університет

ВПЛИВ ЗАСОБІВ ПСИХОТЕРАПІЇ НА ПСИХОСОМАТИЧНІ РОЗЛАДИ ЛЮДЕЙ ЗРІЛОГО ВІКУ

Сучасні умови життя і діяльність висувають підвищені вимоги до адаптивних механізмів людини. Велика кількість антропогенних катастроф, зон військових конфліктів, стихійного лиха та інших видів інтенсивного стресового впливу викликають різні форми дезадаптації, нервово-психічні і психосоматичні порушення, посттравматичні стресові розлади. Відсутність в суспільстві стабільної ідеологічної бази і матеріальної основи гармонійного розвитку особистості наповнюють палітру буденного життя агресивними відтінками і створюють додаткову психологічну напруженість не лише у дорослих, але і дітей.

Проблемою стресу та стресостійкості займалися такі вчені, як Л. Бурбо, У. Кеннон, В. Каппоні [1], А. А. Крилов, І. Новак [2], Г. Сельє [3], Л. Хей, Т. Шлепецкий [4; 5].

Як свідчить аналіз літературних джерел, одним з основних способів подолання стресу є створення системи психічного захисту. Головною функцією психологічного захисту є «огороження» сфери свідомості від негативних, що травмують особистість переживань. У широкому змісті цей термін вживається для позначення будь-якого поводження, у тому числі й неадекватного, спрямованого на усунення дискомфорту.

Модель психотерапії при психосоматичних розладах побудована на підставі принципів комплексності, індивідуальності, наступності і стадійності в діагностиці і лікуванні пацієнтів.

Основою терапевтичної тактики при психосоматичних розладах є використання комплексного біологічного і соціореабілітаційного впливу, у якому провідне місце займає психотерапія [6].

У роботі з психосоматичними розладами людей у зрілому віці використовуються всі відомі психотерапевтичні підходи. Проте вибір

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>